

FINANCES AND ECONOMIC ANALYSIS

DOI: 10.46340/eujem.2020.6.4.15

Iryna Ambroziak

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7332-8259>

Nadiya Pylypiv, ScD in Economics

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9458-0218>

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

METHODICAL APPROACHES, METHODS AND PRINCIPLES OF FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SECURITY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Ірина Амброзьяк

Надія Пилипів, д. е. н.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

The methodical approaches, principles, and methods of accounting and analytical support in the context of the economic security of agricultural enterprises are considered in the article. The methodical bases of the effective functioning of the accounting and analytical systems of the business entity are determined. Approaches to the functioning of the business entity in the enterprise management system have been developed. A number of basic provisions for a comprehensive study of accounting and analytical support in the context of economic security of agricultural enterprises need to use such methodological tools in order to study all the components of the formation and subsequent functioning of accounting and analytical support in the context of economic security of agricultural enterprises.

Keywords: accounting and analytical support, economic security, enterprise management system, accounting and analytical system, research methodology.

Постановка проблеми. Швидкі зміни, що відбуваються у сучасному ринковому середовищі змістили акценти у формуванні обліково-аналітичного забезпечення підприємств. Управлінські рішення, які ґрунтуються на результатах діяльності суб'єкта господарювання, фінансово-економічних операціях та пошук резервів для підвищення ефективності діяльності повинні спиратися на своєчасні повні та достовірні дані.

Вивчення обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства є складним питанням, при дослідженні якого необхідно звертати свою увагу на методичні аспекти. Сучасні методичні підходи, методи та принципи є давно відомими, дослідженими та прийнятими в науковій сфері, але вони недостатньо пристосовані до теперішнього мінливого середовища, в якому функціонують підприємства. Тому постає проблема удосконалення методичних підходів, методів та принципів обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням методологічного інструментарію вивчення дослідження методичних підходів, методів та принципів обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємств були предметом дослідження об'єктом

таких науковців, як: Т. М. Безродна, В. Г. Боронос, С. У. Гончаренко, М. Р. Гільміярової, С. Ф. Голова, П. Т. Колісніченко, І. І. Петриченко, А. С. Філіпенко та ін.

У більшості праць питання вивчення методологічного інструментарію розглядається за такими напрямками: 1) як наука про склад, структуру та організацію ведення господарської діяльності підприємства; 2) як комплекс способів, методів та процедур, що застосовуються у всіх сферах функціонування суб'єкта господарювання. Однак, вагомість та потрібність створення та удосконалення теоретико-методологічних основ, які впливають на формування обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки суб'єктів господарювання в теперішній час залишаються не до кінця вивченими, що підкреслює актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування методичних підходів, методів та принципів обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємств в умовах кризового стану зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Важливим етапом під час дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємств є детальне вивчення їх сутності та призначення в системі управління підприємством. Т. М. Безродна трактує обліково-аналітичне забезпечення як процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості, а сам термін “забезпечення” означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління¹.

За твердженням М. Р. Гільміярової обліково-аналітичне забезпечення – це концептуальна модель, що складається із взаємопов'язаних обліково-аналітичних процедур та застосовується для забезпечення апарату управління корпорації необхідною інформацією².

На думку С. Ф. Голова, обліково-аналітичне забезпечення – це система збору, обробки, узагальнення подання та аналізу фінансової інформації, забезпечення її кількості і якості для ведення господарської діяльності, зокрема і її управління³.

Звідси постає потреба у формуванні та постійному удосконаленню методологічного інструментарію, а саме методичних підходів, методів та принципів. Методологія (від грецьк. *methodos* – це шлях дослідження чи пізнання; *logos* – вчення) – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання⁴. Головні теоретико-методологічні аспекти функціонування обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки зображені на рис. 1.

У методології дослідження провідну роль відводиться методологічним підходом. Підхід – це методологічна орієнтація вчителя, який спонукає до використання певної характерної сукупності взаємопов'язаних ідей, понять і способів педагогічної діяльності; сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого, що-небудь, ставлення до кого, чого-небудь⁵. Для дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства використовують такі підходи: системний, процесний, інноваційний, ієрархічний, гуманістичний та комплексний.

Системний підхід дає можливість узагальнити та здійснити оцінку результатів дослідження. Його зміст полягає в розгляді обліково-аналітичного забезпечення як системи, яка відображає взаємозв'язки та взаємозалежності усіх процесів, що відбуваються на суб'єкті господарювання. Під час вивчення даного питання вагоме місце займають фактори (економічні, правові, екологічні, соціальні та інші), які впливають на складові елементи обліково-аналітичної системи. Згідно системного підходу об'єкт дослідження розглядається як певна система пов'язаних між собою складових що безперервно взаємодіють один із одним. Застосування даного підходу спрямоване на отримання позитивного результату від процесу дослідження.

З метою формування ефективної обліково-аналітичної системи необхідно використовувати процесний підхід. В управлінні його сутність являє собою послідовність дій що утворюють певні цінності через обробку вхідних елементів.

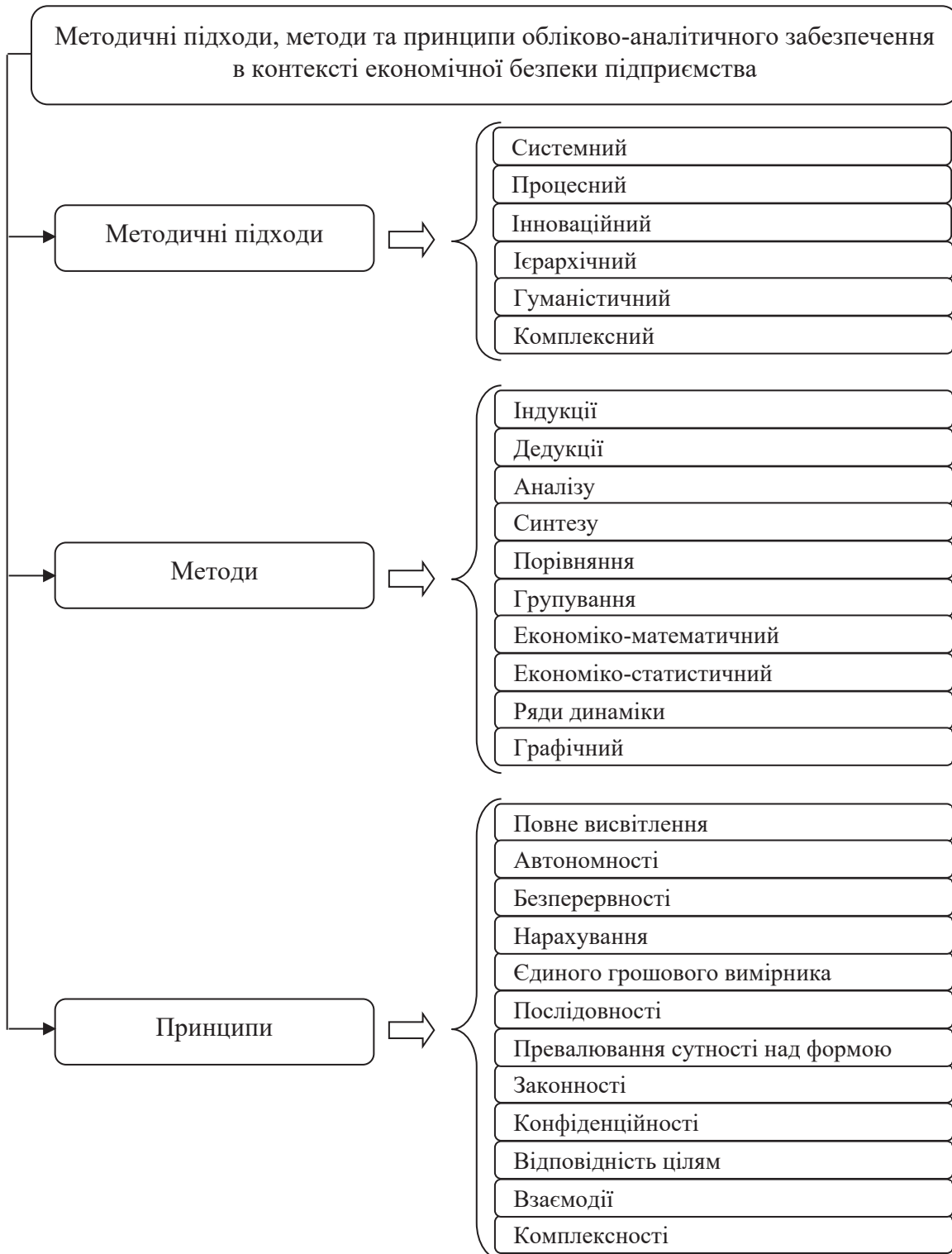
¹ Безродна, Т. М. (2008) Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*, 10, 58-62.

² Гільміярова, М. Р. (2012). Концептуальна учетно-аналитическая модель денежных потоков корпоративных структур. *Дороги истории* <http://dorigistorii.ru/doc/merkulov/researchjournal_cloud_2012.pdf> (2020, червень, 12).

³ Голова, С. Ф. (2003) *Управлінський облік*. Київ: Лібра.

⁴ Філіпенко, А. С. (2005). *Основи наукових досліджень*. Київ: Академвидав.

⁵ Петриченко, І. І. (2013) Методологічні особливості дослідження ринку кормів. *Агроінком*, 10/12, 65-71.

Рис. 1. Методичні підходи, методи та принципи обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами.

Суть інноваційного підходу полягає у постійному пошуку сучасних та нових методів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Для того, щоб суб'єкт господарювання працював ефективно він повинен у своїй діяльності застосовувати як сучасну техніку та технології у виробництві, так і під час збору, обробки та передачі інформації для забезпечення оптимального процесу функціонування.

Ієрархічний підхід використовують для структуризації та належного упорядкування управлінської системи. Створення складних управлінських систем на підприємстві потребує певного упорядкування та створення керуючої та керованої ланок. Саме тому головна мета ієрархічного підходу – це систематизувати та розбити управлінську систему на рівні. На вищих рівнях ієрархії застосовують узагальнені уявлення, які віддзеркалюють загальні особливості системи. На нижчих рівнях рівень деталізації збільшується і управлінську систему починають розглядати в розрізі окремих блоків.

Гуманістичний підхід застосовують для акцентування людини як головного елемента системи обліково-аналітичного забезпечення. А також для виділення антропогенного фактора як центрального для соціально-економічного удосконалення обліково-аналітичного забезпечення суб'єкта господарювання.

Комплексний підхід полягає у розгляді обліково-аналітичного забезпечення у контексті економічної безпеки як єдиного та системного процесу, що функціонує на підприємстві. Це допомагає усебічно дослідити усі фактори впливу та складові обліково-аналітичної системи.

Між вище дослідженими методологічними підходами функціонування обліково-аналітичного забезпечення наявний певний взаємозв'язок, що підсилює раціональність їх використання під час дослідження.

Вивчення економічної сфери проводиться за допомогою певних методів, які допомагають краще розкрити сутність та особливості будь-якого поняття. Метод (грец. *methodos* – спосіб пізнання) – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання; інструмент для рішення головного завдання науки – відкриття об'єктивних законів дійсності¹.

У процесі дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства застосовують загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, групування, економіко-математичний, статистико-економічний, ряди динаміки, графічний.

Методи дедукції та аналізу застосовують для дослідження об'єкта за допомогою розділення його окремі деталі. Це дасть можливість здійснити аналіз складових елементів обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки під час господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Методи індукції та синтезу використовують для проведення узагальнюючих висновків про об'єкт вивчення, в даному випадку для дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємств в цілому.

Зіставлення однорідних економічних елементів за певний інтервал часу з метою проведення оцінки ефективності функціонування суб'єкта господарювання та аналізу показників результату діяльності використовують метод порівняння.

Метод групування полягає у об'єднанні економічних показників у певні групи за наперед встановленими ознаками для вивчення взаємозв'язків та взаємозалежностей між ними. При дослідженні обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства порівнюють показники ефективності використання активів, фінансового стану, платоспроможності, ліквідності тощо.

Економіко-математичний метод дослідження застосовують для визначення оцінки фінансового стану, для розробки моделі функціонування ефективної обліково-аналітичної системи або ж створення нової економічної моделі системи управління діяльністю субота господарювання.

Економіко-статистичний метод використовується з метою вивчення масових явищ, фактів, процесів та служить для передчасного виявлення різних закономірностей та тенденцій їх розвитку. За допомогою даного методу можна виявити та зафіксувати кількісний вплив окремих чинників

---

¹ Колісниченко, П. Т. (2017). Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, 16, 38-44.

на досліджуваний результат, визначити основні фактори, що несуть свій вплив на змін, що відбуваються на суб'єкті господарювання в процесі його функціонування.

Ряди динаміки являють собою один із ефективних методів для проведення оцінки зміни економічних явищ та виявлення подальших тенденцій розвитку. Даний метод допомагає охарактеризувати динаміку зміни стану обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки суб'єкта господарювання в часі.

Графічний метод застосовується під час вивчення економічного процесу чи явища. Даний метод інтерпретує та наочно демонструє отримані наукові результати.

Дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства ґрунтується на певних принципових положеннях. Принцип – це сукупність керівних ідей, вихідних положень, орієнтирів, що спрямовані на досягнення оптимальних, стабільних результатів будь-якої діяльності¹. На думку В.Г. Бронос, а принципи – це специфічне поняття, в них міститься не стільки власне закономірність, відношення, взаємозв'язок, скільки наше знання про них².

При вивченні обліково-аналітичного забезпечення в системі управління підприємством, слід зазначити, що в основні даної економічної категорії лежить бухгалтерський облік. Тому дане дослідження необхідно проводити із урахуванням наступних принципів:

- принцип повного висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- принцип автономності – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

- принцип послідовності – постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- принцип безперервності – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі;

- принцип нарахування – доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

- принцип превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- принцип єдиного грошового вимірника – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці³.

Якщо ж досліджувати обліково-аналітичне забезпечення в контексті економічної безпеки, то до вищезазначених принципових положень необхідно додати принципи, які краще конкретизують вивчення саме поняття економічної безпеки, а саме: законності, конфіденційності, відповідності цілям, взаємодії, комплексності.

Принцип законності полягає у дотриманні правил правового характеру визначеними на законодавчому рівні. Всі господарські операції, які здійснюються на підприємстві повинні відповідати нормам, які встановлені правовими органами державними та місцевої влади.

Принцип конфіденційності забезпечує економічну безпеку підприємства. Він реалізується через нерозголошення комерційних таємниць менеджерами різного рівня управління та іншим персоналом суб'єкта господарювання.

Принцип відповідності цілям полягає у здійсненні програмно-цільового керування та забезпечує чітку постановку цілей перед кожним суб'єктом господарювання та його структурними підрозділами.

¹ Zachosova, N., Babina, N., Zanora, V. (2018). Research and methodological framework for managing the economic security of financial intermediaries in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 13 (4), 119-130.

² Бронос, В. Г. (2011) *Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території*. Суми: Сумський державний університет.

³ *Закон Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України, 1999* (Верховна Рада України).

Офіційний сайт Верховної Ради України <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n83>> (2020, червень, 21).

Згідно даного принципу поставлена мета має бути реально визначеною та досягнутою через запланований інтервал часу, і всі зусилля працівників мають бути направлені на її виконання.

Принцип взаємодії полягає у утворення взаємозв'язків між усіма елементами обліково-аналітичного забезпечення. Усі процеси та явища, що утворюються та відбуваються на підприємстві повинні гармонійно співіснувати між собою для того, щоб суб'єкт господарювання безперебійно провадив свою успішну діяльність.

Принцип комплексності полягає у всесторонньому вивченні причинно-наслідкових взаємозалежностей. Даний принцип допомагає розглянути обліково-аналітичного забезпечення у контексті економічної безпеки як єдиний та системний процес, що функціонує на підприємстві.

Використання вищезазначеного методологічного інструментарію дозволяє суб'єктам господарювання у процесі їх діяльності досягти високих та ефективних результатів.

Висновки. Процес дослідження обліково-аналітичного забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства включає в себе методологічні підходи, методи та принципи, які слугують науковим підґрунтям для вивчення усіх обліково-аналітичних процесів в системі управління суб'єктом господарювання.

Застосування усього методологічного інструментарію дасть можливість ефективно та продуктивно дослідити обліково-аналітичне забезпечення в контексті економічної безпеки підприємства. А також це допоможе удосконалити наявний сьогодні стан обліково-аналітичної системи під час господарської діяльності.

References:

1. Bezrodna, T. M. (2008). Accounting and analytical support for business management: defining the essence of the concept. *Visnyk Shkhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia* [Bulletin of the East Ukrainian National University. V. Dahl], 10/2, 58-62. [in Ukrainian].
2. Hilmiyarova, M. R. (2012). Conceptual accounting and analytical model cash flows of corporate structures. *Dorogi istorii* [Ways of the history] <http://dorogiistorii.ru/doc/merkulov/researchjournal_cloud_2012.pdf> (2020, June, 20). [in Ukrainian].
3. Holov, S. F. (2003). *Upravlinskyi oblik* [Management Accounting]. Kyiv: Libra. [in Ukrainian].
4. Filipenko, A. S. (2005). *Osnovy naukovykh doslidzhen* [Fundamentals of Scientific Research]. Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].
5. Petrychenko, I. I. (2013). Metodolohichni osoblyvosti doslidzhennia rynku kormiv [Methodological features of feed market research]. *Ahroinkom* [Agroincom], 10/12, 65-71 [in Ukrainian].
6. Kolisnichenko, P. T. (2017). Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky rivnya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Scientific and methodological approaches to assessing the level of economic security of the enterprise]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid* [Investments: Practice and Experience], 16, 38-44 [in Ukrainian].
7. Zachosova, N., Babina, N., Zanora, V. (2018). Research and methodological framework for managing the economic security of financial intermediaries in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 13 (4), 119-130 [in English].
8. Boronos, V. H. (2011). *Metodolohichni zasady upravlinnia finansovym potentsialom terytorii* [Methodological principles for managing the financial potential of a territory]. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet. [in Ukrainian].
9. *Zakon Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini, 1999* (Verkhovna Rada Ukrainy) [Law About accounting and financial reporting in Ukraine, 1999 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n83>> (2020, June, 21). [in Ukrainian].